

ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ ТА ОЛІЇ В СТЕПОВІЙ ЗОНІ УКРАЇНИ

В. Ф. Невлад, кандидат економічних наук

В статті досліджуються проблеми структуризації економічних умов функціонування ринку насіння соняшнику і олії в степовій зоні України та методика їх вирішення через впровадження сучасних методів виробництва та державного захисту товаровиробника.

Нині в Україні завершується процес реформування суспільних господарств у сільськогосподарські підприємства різних форм власності та господарювання: первинні кооперативи, спілки селян, приватно-орендні підприємства, асоціації. Завершене паювання майна та землі. Це є вагомим кроком до формування справжнього господаря. Проте в даному процесі існує багато невирішених проблем, які гальмують розвиток раціональної організації виробництва, вихід підприємств з економічної кризи та забезпечення соціального захисту товаровиробників [1].

Економічні реформи в аграрному секторі розпочато з реформування власності на засоби виробництва. Приватна власність стала стержнем ринкової економіки. Змінено критерій здійснення виробничих відносин між людьми. Вже не праця, а власність стала основним чинником виробництва [2].

Серед економічних реформ, що здійснюються в Україні, однією з основних є реформа ціноутворення. Для нормального функціонування виробничого й споживчого ринку потрібно застосовувати такі форми ринкового ціноутворення, що забезпечуватимуть рівновагу попиту і пропозиції. В економічній літературі висвітлюються різні підходи до визначення конкретних механізмів формування цін, що виконують функції ринкових регуляторів. В основу одного із способів проведення реформи ціноутворення покладено розподільний принцип формування нової системи цін, який передбачає здійснення заходів, спрямованих на підвищення рентабельності виробництва

Методика досліджень. В умовах реформування сільського господарства і переходу до ринкових відносин спостерігався диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію і цін на продукцію, що споживається сільським господарством. Внаслідок цього, за 1996-2006 рр. у середньому за рік сільське господарство понесло збитків на суму 1,3 млрд грн, а середня норма прибутку при цьому становила – 0,4% .

Нарощування цінового диспаритету є звичайним для ринкової економіки процесом. У таких випадках розвинені країни терміново застосовують ефективні заходи для його врівноваження. Тут обсяги державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників за всіма напрямками становлять 49% вартості виробленої продукції. В Україні такий механізм функціонує неефективно.

Проведення цінової реформи в Україні тісно пов'язане з подоланням сучасного кризового стану економіки. Ця реформа сприятиме вирішенню проблеми збитковості деяких галузей, відмови від практики заниження рівня цін у сільському господарстві порівняно з рівнем витрат на виробництво рослинницької та тваринницької продукції, оновленню основних виробничих фондів та застосуванню прогресивних ресурсозберігаючих технологій.

Результати дослідження. Перехід аграрної сфери до ринку не можна розглядати ізольовано від загальних соціально-економічних перетворень у державі. Ринок, як відомо, є найважливішим елементом товарного виробництва. Запровадження ринкових відносин в аграрному секторі, як і в інші галузі економіки, відбулося без опрацювання механізмів формування нових економічних відносин. Тому наслідки цього процесу не повністю прийнятні для сільськогосподарських товаровиробників.

Спрошене запровадження ринкових відносин, яке базується на вільному механізмі ціноутворення купівлі–продажу, що виключає будь-яке державне регулювання, призвело до порушення міжгалузевих відносин, недотримання паритетності цін на сільськогосподарську й промислову продукцію, стрімкого падіння обсягів виробництва та його збитковості в більшості господарств [3].

Досліджувати економічні умови функціонування ринку насіння соняшнику та олії доцільно з уточнення і детальної характеристики напрямів розвитку ринку та закономірностей функціонування форм власності. В свою чергу, серед економічних умов функціонування ринку можна виділили такі:

- ресурсне забезпечення;
- державна підтримка;
- зростання економічних (вартісних і фінансових) показників;
- удосконалення системи реалізації (рис. 1).

Важливою умовою функціонування ринку насіння соняшнику є ресурсне забезпечення. Це пов'язано насамперед з ліквідацією ресурсного дефіциту.

Соняшник – культура, що досить консервативно реагує на підвищення врожайності за рахунок внесення мінеральних та органічних добрив: середня прибавка від різних доз, як правило, не повинна перевищувати 2-3 ц/га. Застосування органічних і мінеральних добрив є необхідною умовою одержання високого врожаю соняшнику.

Внесення 18 – 20 кг/га діючої речовини мінеральних добрив підвищує врожай насіння на 1,4-3,6 ц/га. Так, в 1990 році під 1 га соняшнику було внесено 135 кг мінеральних добрив в перерахунку на діючу речовину, а в 2006 році лише 14 кг. Це зв'язано з тим, що різко зросли ціни на всі матеріально-технічні ресурси, що використовуються у сільському господарстві.

В нинішніх умовах застосування необхідної кількості мінеральних добрив приводить не до зниження, а, навпаки, до збільшення собівартості насіння. Вартість мінеральних добрив перевищує виручку від реалізації приросту продукції від їх внесення.

Рис. 1. Систематизація складових економічних умов функціонування ринку насіння соняшнику та олії

Виробництво насіння соняшнику має важливе значення через високу рентабельність і ліквідність. Але винос поживних речовин з ґрунту соняшником значний порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами (табл. 1).

У 2006 році, у господарствах зони Степу, різниця між внесенням у ґрунт і виносом рослиною з урожаєм поживних речовин склала $-39,4$ кг/га. Це призводить до виснаження ґрунту, зниження його родючості та урожайності наступних сільськогосподарських культур у сівозміні. Якщо порівняти внесення мінеральних добрив (NPK) під посів соняшнику і винос його з урожаєм з усієї площі посіву, то внесення по зоні Степу становить 312,6 тис. ц., а винос – 1186,3 тис. ц. В цьому випадку винос мінеральних добрив (NPK) переважає внесення в 3,8 рази. Розрахована нами вартість поживних речовин виносених з урожаєм в зоні Степу склала 251683,2 тис. грн.

Таблиця 1

Винесення поживних речовин (NPK) з ґрунту культури соняшнику в сільськогосподарських підприємствах зони Степу, 2006р.

Область	Площа посіву, тис. га	Показник				Вартість поживних речовин винесених урожаєм соняшнику, тис. грн
		Внесено мінеральних добрив, тис. ц. д. р.	Винос поживних речовин (NPK) з усієї площі посіву, тис. ц.	Баланс поживних речовин (NPK), (+, -)		
				тис. ц	кг/га	
Дніпропетровська	386,46	74,1	211,9	-137,8	-35,6	39686,4
Донецька	236,50	51,7	146,7	-95,0	-40,2	27360,0
Запорізька	396,68	46,2	242,8	-196,6	-49,6	56620,8
Кіровоградська	294,34	29,5	176,4	-146,9	-49,9	42307,2
Луганська	227,65	37,0	112,2	-75,2	-33,0	21657,6
Миколаївська	264,44	22,0	133,7	-111,7	-42,2	32169,6
Одеська	235,32	37,8	114,0	-76,2	-32,4	21945,6
Херсонська	174,32	12,2	72,6	-60,4	-34,6	17395,2
Степ	2215,71	312,6	1186,3	-873,9	-39,4	251683,2

Отже, для відновлення родючості ґрунту на соняшниковому полі зони Степу необхідно було б внести додатково 873,7 тис. ц поживних речовин NPK на суму 251625,6 тис. грн.

Висновки.

Конкурентна ринкова система спрямовує ресурси у виробництво тих товарів і послуг, в яких суспільство має невідкладну потребу. Вона диктує застосування найефективніших методів комбінування ресурсів для виробництва і сприяє розробці та впровадженню нових, ефективніших технологій виробництва. Тобто “невидима рука” ринку керує особистою вигодою і забезпечує суспільство виробництвом найбільшої кількості необхідних товарів та наявних ресурсів.

Для вирішення проблем подальшого розвитку сільськогосподарського виробництва необхідно впроваджувати в виробництво новітні технології не лише для підвищення виробництва даної культури, але й для збереження родючості ґрунтів для послідуєчих кудьтур, встановлювати єдині регулюючі механізми ціноутворення та контролю з боку держави, а також державне регулювання і створення відповідних умов для спрямування інвестицій у сферу сільськогосподарського виробництва.

В умовах ринку товаровиробник не може тривалий час виробляти продукцію собі на збиток без державного захисту та залучення в цю галузь коштів. Тому необхідно структурувати економічні умови функціонування ринку сільськогосподарської продукції, в тому числі насіння соняшнику та олії, що включають: ресурсне забезпечення, удосконалення системи реалізації продукції та державну підтримку, що сприятиме зростанню економічних

показників. Економічна політика держави і зовнішні фактори – важливіші передумови ефективного розвитку аграрної сфери, забезпечення стійкості сільгосподарських товаровиробників, їх конкурентоспроможності на ринках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 83 Малік М.Й. Реформування власності і реструктуризація АПК // Економіка АПК. – 1998. – № 11. – С. 9–13.
2. Посібник по реформуванню сільськогосподарських та переробних підприємств /За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка. – К.: ІАЕ УААН, 1997. – 647 с.
3. Саблук П.Т. Напрями вдосконалення аграрної реформи // Вісник аграрної науки. – 1998. – № 7. – С. 62–67.
4. Про оптові продовольчі ринки: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 червня 1999 р. № 997.
5. Власов В.І. Глобальна продовольча проблема. – К.: ІАЕ, 2001. – С. 240–241.

В статье изложены основные пути повышения экономической эффективности функционирования рынка семян подсолнуха и продуктов его переработки в степной зоне Украины.

The article expounds basic methods for increasing economic efficiency of the market of sunflower seed and products of its processing in the steppe area of Ukraine.